

POSTANOWIENIE Z DNIA 31 PAŹDZIERNIKA 2008 R.

II KK 76/08

1. Wprawdzie Kodeks postępowania karnego w żadnym z przepisów, w tym też w art. 94 § 1 i art. 98 § 1, nie określa, co powinno zawierać uzasadnienie postanowienia sądu odwoławczego, jak to czyni w przypadku wyroku tego sądu (art. 457 § 3 k.p.k.), niemniej z samej istoty takiego uzasadnienia wynika, że powinno ono wskazywać dlaczego zarzuty i wnioski zażalenia zostały uznane za zasadne albo niezasadne. Wymogi te powinny w szczególności spełniać postanowienia sądów odwoławczych, które zapadają na skutek rozpoznania zażalenia na postanowienia merytorycznie kończące postępowanie. Te bowiem postanowienia są w swym charakterze bardzo zbliżone do wyroków.

2. Jeżeli wniosek prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i o zastosowanie wobec niego środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym jest rozpatrywany na rozprawie (art. 354 pkt 2 k.p.k.), to podstawą postanowienia sądu w przedmiocie tego wniosku mogą być wyłącznie dowody przeprowadzone - choćby pośrednio – na rozprawie. Podstawę postanowienia mogą też stanowić dowody przeprowadzone bezpośrednio tylko w postępowaniu przygotowawczym, o ile zostały ujawnione na rozprawie zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Przewodniczący: sędzia SN T. Artymiuk.

*Sędziowie: SN R. Malarski, SA (del do SN) H. Komisarski
(sprawozdawca).*

Prokurator Prokuratury Krajowej: M. Wilkosz-Śliwa.

Sąd Najwyższy w sprawie Ryszarda M., wobec którego umorzono postępowanie karne z powodu niepoczytalności i zastosowano środek zabezpieczający w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym, po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie w dniu 31 października 2008 r., kasacji, wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich na korzyść Ryszarda Zenona M. od postanowienia Sądu Apelacyjnego w W. z dnia 18 sierpnia 2006 r., utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Okręgowego w W. z dnia 20 czerwca 2006 r.,

u c h y l i ł zaskarżone postanowienie oraz utrzymane nim w mocy postanowienie Sądu Okręgowego w W. z dnia 20 czerwca 2006 r. i p r z e k a - z a ł sprawę temu ostatniemu Sądowi do ponownego rozpoznania.

UZASADNIENIE

Ryszardowi M. postawiono zarzut popełnienia 3 przestępstw z art. 255 § 2 k.k. w zw. z art. 136 § 3 k.k. i art. 235 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k., 2 przestępstw z art. 190 § 1 k.k., 2 przestępstw z art. 256 k.k. i 2 przestępstw z art. 257 k.k. oraz przestępstw z art. 191 § 1 k.k., z art. 267 § 1 k.k., z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 282 k.k., z art. 136 § 3 k.k. i art. 257 k.k. w zw. z art. 235 k.k. i w zw. z art. 11 § 2 k.k., a także z art. 235 k.k. i 275 § 1 k.k. Postanowieniem z dnia 20 czerwca 2006 r., Sąd Okręgowy w W., po rozpoznaniu na rozprawie wniosku prokuratora - złożonego w trybie art. 324 § 1 k.p.k. – umorzył postępowanie karne przeciwko podejrzanemu, z uwagi na jego niepoczytalność w chwili popełnienia zarzucanych mu czynów i jednocześnie zastosował wobec niego środek zabezpieczający w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym.

Powyższe postanowienie zaskarżył Ryszard M., który zarzucił Sądowi Okręgowemu m.in. naruszenie prawa do obrony przez nieprzeprowadzenie na rozprawie dowodów z zeznań świadków.

Postanowieniem z dnia 18 sierpnia 2006 r., Sąd Apelacyjny w W. utrzymał zaskarżone postanowienie w mocy.

Kasację od tego ostatniego postanowienia, na korzyść Ryszarda M., wniósł Rzecznik Praw Obywatelskich. Skarżący podniósł zarzut „rażącego i mogącego mieć istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia naruszenia art. 433 § 2 k.p.k. i art. 458 k.p.k. w zw. z art. 98 § 1 k.p.k. polegającego na braku rozważenia oraz ustosunkowania się w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia do podniesionego w zażaleniu podejrzanego zarzutu naruszenia prawa do rzetelnego procesu poprzez nieprzeprowadzenie na rozprawie dowodów z zeznań świadków”.

W konkluzji Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w W. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Kasacja okazała się zasadna.

Ryszard M, w zażaleniu na postanowienie Sądu Okręgowego w W. z dnia 20 czerwca 2006 r. podniósł zarzut naruszenia prawa do rzetelnego procesu i prawa do obrony, przez nieprzeprowadzenie na rozprawie dowodów z zeznań świadków. Podkreślił przy tym, że chodzi mu zarówno o świadków, którzy obciążyli go w swoich zeznaniach, tj. wskazali go jako sprawcę zarzucanych mu czynów, jak też o świadków, którzy złożyli korzystne dla niego zeznania. Zauważyć jednocześnie należy, że podejrzany nie przyznał się do popełnienia zarzucanych mu czynów.

Zgodnie z art. 433 § 2 k.p.k., sąd odwoławczy jest obowiązany rozważyć wszystkie wnioski i zarzuty wskazane w środku odwoławczym. Wymogom tym nie sprostał Sąd Apelacyjny w W., który rozpoznawał zażalenie

podejrzanego. Nie rozważył bowiem podniesionego przez niego zarzutu, który opisano wyżej. Uzasadnienie Sądu Apelacyjnego nie zawiera jakiegokolwiek argumentacji w tym zakresie. Niewątpliwie stanowi to rażące naruszenie przepisu art. 433 § 2 k.p.k. Wprawdzie Kodeks postępowania karnego w żadnym z przepisów, w tym też w art. 94 § 1 i art. 98 § 1, nie określa, co powinno zawierać uzasadnienie postanowienia sądu odwoławczego, jak to czyni w przypadku wyroku tego sądu (art. 457 § 3 k.p.k.), niemniej z samej istoty takiego uzasadnienia wynika, że powinno ono wskazywać dlaczego zarzuty i wnioski zażalenia zostały uznane za zasadne albo niezasadne. Wymogi te powinny w szczególności spełniać postanowienia sądów odwoławczych, które zapadają na skutek rozpoznania zażalenia na postanowienia merytorycznie kończące postępowanie. Te bowiem postanowienia są w swym charakterze bardzo zbliżone do wyroków.

W rezultacie zaskarżone kasacją postanowienie Sądu Apelacyjnego powinno odzwierciedlać tok rozumowania tego Sądu, a więc przebieg i efekty nakazanego dyspozycją art. 433 § 2 k.p.k. rozważenia zarzutów i wniosków zawartych w zażaleniu. Tak się jednak nie stało, co podkreślono już wcześniej.

Uchybienie Sądu Apelacyjnego nie tylko mogło, ale wręcz miało istotny wpływ na treść wydanego przez ten Sąd postanowienia. Rzecz bowiem w tym, że podejrzany wytknął Sądowi Okręgowemu nieprzeprowadzenie na rozprawie dowodów z przesłuchania świadków. Gdyby Sąd Apelacyjny rozważył przedmiotowy zarzut to dostrzegłby jego zasadność i byłby zmuszony uchylić zaskarżone postanowienie.

Dla rzetelnego odniesienia się do poruszanej tutaj kwestii niezbędne jest poddanie analizie przewidzianej w Kodeksie postępowania karnego procedury rozpoznania wniosku prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i o zastosowanie wobec niego środka zabezpieczającego, w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym.

Kwestię tę reguluje art. 354 k.p.k. Zgodnie z tym przepisem, regułą jest rozpoznanie wniosku na rozprawie, a jedynie wyjątkowo może on być skierowany na posiedzenie. Ten ostatni przypadek wymaga spełnienia dwóch warunków. Po pierwsze, w świetle materiałów postępowania przygotowawczego popełnienie przez podejrzanego czynu zabronionego i jego niepoczytalność w chwili tego czynu nie mogą budzić wątpliwości. Jest to warunek merytoryczny. Po drugie, musi być spełniony warunek formalny, tj. prezes sądu (również przewodniczący wydziału albo uprawniony sędzia – art. 93 § 2 k.p.k.) musi uznać za celowe rozpatrzenie sprawy na posiedzeniu. Decyzja ta winna być wyrażona poprzez wydanie stosownego zarządzenia.

Wyrażona w art. 354 k.p.k. zasada, nakazująca rozpoznanie przedmiotowego wniosku na rozprawie, jest słuszna. Dochodzi tu wszak do rozstrzygnięcia o wadze równej orzeczeniu kary pozbawienia wolności. Co więcej, okresu pobytu w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym nie określa się z góry (art. 94 § 2 k.k.). W rzeczywistości pozbawienie wolności osoby wobec której wspomniany środek zabezpieczający zastosowano może trwać przez wiele lat. Ustawodawca wyszedł więc z trafnego założenia, że w tej sytuacji jedynie rozprawa może zapewnić pełną gwarancję ochrony praw takiej osoby.

Rozprawa, na której rozpatrywany jest wniosek prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i zastosowanie wobec niego środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym odbywa się na zasadach ogólnych (oczywiście zawsze z wyłączeniem jawności – art. 359 pkt 1 k.p.k.). Z mocy art. 380 k.p.k. do osoby, której wniosek dotyczy stosuje się odpowiednio przepisy odnoszące się do oskarżonego.

W szczególności należy zwrócić uwagę na to, że w omawianym przypadku znajdują zastosowanie wszelkie reguły dotyczące przeprowadzania i ujawniania dowodów na rozprawie. Chodzi tu o regulacje rozdziału

45. Zasadą jest zatem bezpośrednio przeprowadzenie dowodów na rozprawie. Istnieją oczywiście odstępstwa od tej zasady, które uregulowane są w rozdziale 45 (np. art. 389 k.p.k., art. 391 k.p.k., art. 392 k.p.k., czy 394 k.p.k.). Możliwe jest też ograniczenie przewodu sądowego, jeżeli spełnione zostaną przesłanki, o których mowa w art. 388 k.p.k. Niemniej, podstawę orzeczenia sądu mogą stanowić tylko te okoliczności, które zostały na rozprawie ujawnione. Teza ta znajduje swoje oparcie w treści art. 92 k.p.k., jak też art. 410 k.p.k. Wprawdzie w tym ostatnim przepisie mowa jest jedynie o wyroku, ale wyływającą z niego zasadę należy wprost odnosić także do postanowień zapadających po przeprowadzeniu rozprawy (por. J. Grajewski, L. K. Paprzycki i M. Płachta: Kodeks postępowania karnego, Komentarz, Tom I, Kraków 2003, str. 1029). Przyjęcie odmiennego stanowiska rzuciłoby wręcz niekonsekwencją. Kodeks postępowania karnego w rozdziale 45 wyraźnie uregulował bowiem sposób przeprowadzania i ujawniania dowodów na rozprawie. Gdyby reguły wynikające z tego rozdziału nie musiały być realizowane w analizowanym przypadku, to regulacja art. 354 pkt 2 k.p.k., nakazująca z zasady rozpoznanie wskazanego w tym przepisie wniosku prokuratora na rozprawie, straciłaby swój sens. Sytuacja ta nie różniłaby się bowiem niczym od sytuacji, w której sąd proceduje na posiedzeniu, co przecież ma być wyjątkiem.

Podsumowując, jeżeli wniosek prokuratora o umorzenie postępowania z powodu nieczytalności sprawcy i o zastosowanie wobec niego środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym jest rozpatrywany na rozprawie, to podstawą postanowienia sądu w przedmiocie tego wniosku mogą być wyłącznie dowody przeprowadzone – choćby pośrednio – na rozprawie. Podstawę postanowienia mogą też stanowić dowody przeprowadzone bezpośrednio tylko w postępowaniu przygotowawczym, o ile zostały ujawnione na rozprawie zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy wyjść trzeba od tego, że wniosek prokuratora o umorzenie postępowania karnego przeciwko Ryszardowi M. i zastosowanie wobec niego środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym został skierowany do rozpoznania na rozprawie. Prezes sądu nie znalazł podstaw do skierowania sprawy na posiedzenie w trybie art. 354 pkt 2 k.p.k.

Idąc dalej, jedyna rozprawa, na której przeprowadzone zostało postępowanie dowodowe w sprawie Ryszarda M. odbyła się 20 czerwca 2006 r. Na tym terminie przesłuchano podejrzanego, który nie przyznał się do popełnienia zarzucanych mu czynów. Przesłuchano też biegłych psychiatrów i psychologa. Nie przeprowadzono przy tym i nie ujawniono żadnych innych dowodów. W szczególności nie przesłuchano świadków. Z protokołu nie wynika zarazem aby doszło do ograniczenia przewodu sądowego. Tymczasem w uzasadnieniu postanowienia z dnia 20 czerwca 2006 r. Sąd Okręgowy powołuje się na dwudziestu wymienionych z imienia i nazwiska świadków, protokoły oględzin komputerów i dyskietek oraz na treść opinii biegłych z zakresu informatyki. W oparciu o te dowody ustala sprawstwo podejrzanego w zakresie zarzucanych mu czynów.

Nie ulega więc wątpliwości, że Sąd Okręgowy, z rażąco obrażą art. 92 k.p.k. i art. 410 k.p.k., za podstawę swojego postanowienia przyjął dowody, które nie zostały przeprowadzone – nawet pośrednio – na rozprawie. Nadto, podejrzany nie miał możliwości zadawania pytań świadkom oraz biegłym z zakresu informatyki, jak również wypowiedzenia się co do pozostałych dowodów. Skutkowało to naruszeniem prawa do obrony, które uregulowano w art. 6 k.p.k.

Mając powyższe na uwadze należy stwierdzić, że zarzuty podniesione w kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich okazały się w pełni zasadne. Charakter i waga uchybień, których dopuściły się sądy obu instancji przemawiały jednak za uchyleniem nie tylko zaskarżonego postanowienia, ale i

utrzymanego nim w mocy postanowienia Sądu Okręgowego w W. Takie też rozstrzygnięcie powziął Sąd Najwyższy i temu ostatniemu Sądowi przekazał sprawę do ponownego rozpoznania.

Rozpatrując ponownie sprawę, Sąd Okręgowy winien uwzględnić wyżej przedstawione zapatrywania prawne Sądu Najwyższego, a w szczególności przeprowadzić wolne od uchybień postępowanie dowodowe. Powinien też pamiętać, że postanowienie o umorzeniu postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i zastosowaniu wobec niego środka zabezpieczającego – zapadłe na skutek wniosku prokuratora złożonego w trybie art. 324 § 1 k.p.k. – musi zawierać dokładne określenie zarzucanych podejrzanemu czynów i ich kwalifikację prawną, a w uzasadnieniu należy zawrzeć wyczerpujące i precyzyjne ustalenia co do jego sprawstwa – art. 354 pkt 3 k.p.k. w zw. z art. 322 § 2 k.p.k.